

Inicjatywa Edukacji Obywatelskiej
przy współpracy ze Związkiem Powiatów Polskich i Związkiem Województw RP

Słowniczek Wyborczy **– wybory do Parlamentu UE**

Prof. Hubert Izdebski
Dr Beata Tokaj

Warszawa, maj 2019 roku

Spis treści

1. Wprowadzenie (prof. Hubert Izdebski)	3
2. Kalendarz wyborczy (dr Beata Tokaj).....	5
3. Kluczowe pojęcia (dr Beata Tokaj)	8
4. Słowniczek wyborczy (dr Beata Tokaj, Kancelaria Juris).....	14

1. Wprowadzenie (prof. Hubert Izdebski)

W dniu 26 maja b.r. odbędą się powszechne wybory do Parlamentu Europejskiego, czwarte od przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej i dziewiąte w ogóle – licząc od pierwszych „wyborów europejskich” w 1979 roku. Obywatele RP i stale zamieszkali w Polsce obywatele innych państw członkowskich Unii Europejskiej będą mogli w 13 okręgach wyborczych, na które został podzielony nasz kraj, wybrać posłów reprezentujących ich w toku pięcioletniej kadencji.

Zapowiedziane, ale wciąż odraczane, wystąpienie Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii z Unii Europejskiej („brexit”) powoduje, że bezpośrednio po wyborach, przeprowadzanych także w Zjednoczonym Królestwie, zostanie obsadzonych, tak jak stało się to w wyniku poprzednich wyborów z 2014 r., 751 mandatów, w tym 51 mandatów z Polski. Skutkiem wystąpienia Zjednoczonego Królestwa będzie ogólne zmniejszenie liczby mandatów (do 705) przy zarazem ich pewnej redystrybucji, która spowoduje zwiększenie o jeden – do 52 – liczby polskich „europosłów”.

Wybory do Parlamentu Europejskiego stanowią zarazem drugi akt procesu wyborczego, rozpoczętego przeprowadzonymi w dniu 21 października ub.r. (i dwa tygodnie później tam, gdzie musiała się odbyć druga tura wyborów wójta, burmistrza albo prezydenta miasta) wyborami do organów jednostek samorządu terytorialnego. Ciągłym dalszym tego procesu będą wybory do Sejmu i do Senatu jesienią b.r., a jego zakończeniem - wybory prezydenckie w przyszłym roku. Proces obejmuje zatem wszystkie wybierane przez obywateli w demokratycznych wyborach powszechnych, bezpośrednio ich reprezentujące, organy władzy publicznej Rzeczypospolitej, a także ich reprezentantów w demokratycznym komponente Unii Europejskiej, który stanowi Parlament Europejski.

Unia Europejska nie jest państwem, w tym państwem federalnym (związkowym), ale nie jest też zwykłą organizacją międzynarodową. Stanowi ona, kształtowaną w drodze już kilkudziesięcioletniego procesu historycznego, szczególną, opartą na zasadach pomocniczości i proporcjonalności, instytucjonalną formułę pogłębionego współdziałania państw członkowskich. Państwa te przekazały organom i instytucjom Unii Europejskiej pewną część swoich zadań i kompetencji, określoną w tzw. prawie pierwotnym Unii – RP czyniąc to w zastosowaniu art. 90 Konstytucji, na podstawie, przyjętej w referendum, umowy o przystąpieniu do Unii, przekazując tej organizacji „kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach”, określonych w Traktacie o Unii Europejskiej oraz w Traktacie o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Ponieważ Unia Europejska nie jest państwem, nie mogą się do niej stosować zasady ustrojowe właściwe dla jej państw członkowskich, w tym zasada podziału władz. Jest w niej jednak Parlament i jest także pewien już tylko odpowiednik rządu w postaci Komisji Europejskiej; Unia ma również

własne instytucje sądowe, przede wszystkim Trybunał Sprawiedliwości. Funkcjonowanie Unii nie jest oparte na podziale i współdziałaniu tych władz, ale – z zastrzeżeniem niezależności sądów unijnych i niezależności ich sędziów – na zasadzie „trialogu”, tj. konieczności wypracowywania i podejmowania podstawowych rozstrzygnięć w trójce: Rada Europejska (Rada), Komisja Europejska, Parlament Europejski. Rada składa się z wysokiej rangi reprezentantów państw członkowskich, które tym samym mogą współdecydować o rozstrzygnięciach, Komisja – jak była o tym mowa, swoisty odpowiednik rządu – prowadzi sprawy bieżące i ma monopol inicjatywy prawodawczej, ponosząc przy tym, stopniowo coraz wyraźniejszą, odpowiedzialność przed Parlamentem, Parlament Europejski – reprezentant obywateli - jest zaś przede wszystkim prawodawcą czy raczej współprawodawcą łącznie z Radą. Odgrywa on zatem wielką – do tego rosnącą – rolę w systemie instytucjonalnym Unii, a wobec tego wybory do Parlamentu powinny mieć wielkie znaczenie dla obywateli państw członkowskich jako obywateli Unii Europejskiej.

Po to, by wyborcy – zwłaszcza ci wyborcy, którzy po raz pierwszy mogą wziąć udział w wyborach – podejmowali decyzje wyborcze z jak największą wiedzą o tym, w czym uczestniczą, w ramach kolejnego po wyborach samorządowych etapu realizacji Projektu Inicjatywy Edukacji Obywatelskiej przedstawiamy kolejny „Słowniczek wyborczy”, wyjaśniający podstawowe pojęcia i instytucje z zakresu wyborów europejskich, zaopatrzony w kalendarz tych tegorocznych wyborów. Jest to dalszy ciąg tworzenia - w ramach programu Powszechnej Edukacji Obywatelskiej – powszechnie dostępnej w internecie bazy sieci wiedzy o Polsce, w tym jej ustroju, złożonej z haseł o charakterze słownikowym (takich jak w niniejszym „Słowniczku”) i o poszerzonym charakterze encyklopedycznym wraz z wykazem literatury i źródeł. Sieć będziemy rozwijać – w jej ramach przygotujemy także „Słowniczki” do czekających nas następnych wyborów.

Prof. dr hab. Hubert Izdebski

2. Kalendarz wyborczy (dr Beata Tokaj)

do 6 maja 2019 powinno nastąpić:

- powołanie przez komisarzy wyborczych obwodowych komisji wyborczych w kraju,
- podanie informacji o numerach, granicach i siedzibach obwodów głosowania utworzonych za granicą.

Czynność tę wykonują wójtowie, burmistrzowie lub prezydenci miast. Powinno być to obwieszczenie (rozplakatowanie, radio lokalne) informujące o numerach i granicach obwodów głosowania oraz siedzibach obwodowych komisji wyborczych (lokali wyborczych), w tym o lokalach przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz o możliwości głosowania korespondencyjnego przez wyborców niepełnosprawnych i możliwości głosowania przez pełnomocnika.

- sporządzenie przez gminy spisów wyborców,
- poinformowanie przez komisarza wyborczego wyborców o terminie wyborów, godzinach głosowania, sposobie głosowania, warunkach ważności głosu, o możliwości głosowania korespondencyjnego przez wyborców niepełnosprawnych oraz głosowania przez pełnomocnika

Informacje te co do zasady powinny znaleźć się, niezależnie od innej formy, także na stronie Biuletynu Informacji Publicznej.

od 5 maja 2019 do 13 maja 2019 – w tych dniach składanie przez żołnierzy pełniących zasadniczą lub okresową służbę wojskową oraz pełniących służbę w charakterze kandydatów na żołnierzy zawodowych lub odbywających ćwiczenia i przeszkolenie wojskowe, a także ratowników odbywających zasadniczą służbę wojskową w obronie cywilnej poza miejscem stałego zamieszkania oraz policjantów z jednostek skoszarowanych, funkcjonariuszy Służby Ochrony Państwa, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej oraz Służby Więziennej wniosków o dopisanie do wybranego przez nich spisu wyborców sporządzanego dla miejscowości, w której odbywają służbę.

od 6 maja 2019 do 20 maja 2019 – w tym okresie każdy wyborca może sprawdzić w swoim urzędzie gminy, czy został ujęty w spisie wyborców.

do 13 maja 2019 – można dokonywać zgłaszania komisarzowi wyborczemu przez wyborców niepełnosprawnych zamiaru głosowania korespondencyjnego w kraju, a także przy pomocy nakładek na karty do głosowania w alfabecie Braille'a.

Wniosek należy złożyć do właściwego komisarza wyborczego – ustnie, pisemnie, telefaksem lub w formie elektronicznej.

W zgłoszeniu należy podać nazwisko i imię (imiona), imię ojca, datę urodzenia i numer PESEL. Powinno być w nim także zawarte oświadczenie o wpisaniu do rejestru wyborców w danej gminie. Trzeba też podać, jakich wyborów dotyczy zgłoszenie (w wyborach samorządowych jedno zgłoszenie dotyczy wszystkich wyborów – do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw oraz wyborów wójta, burmistrza lub prezydenta miasta), a także wskazać adres, na który ma być wysłany pakiet wyborczy.

Do zgłoszenia należy dołączyć kopię aktualnego orzeczenia właściwego organu orzekającego o ustaleniu stopnia niepełnosprawności. W zgłoszeniu tym wyborca może zażądać dołączenia do pakietu wyborczego nakładki na kartę do głosowania sporządzonej w alfabecie Braille'a.

od 11 maja 2019 do 24 maja 2019 do godz. 24.00 – nieodpłatne rozpowszechnianie audycji wyborczych w programach publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych przygotowanych przez komitety wyborcze.

do 16 maja 2019 – podanie przez okręgowe komisje wyborcze w formie obwieszczenia, informacji o zarejestrowanych listach kandydatów na posłów do Parlamentu Europejskiego.

Czynności te wykonują na zlecenie odpowiednich komisji wyborczych wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast.

do 17 maja 2019 – składanie wniosków o sporządzenie aktów pełnomocnictwa do głosowania.

Pełnomocnictwa do głosowania udziela się przed wójtem (burmistrzem, prezydentem miasta) lub inną osobą upoważnioną.

Akt pełnomocnictwa do głosowania musi zawierać nazwisko i imię (imiona), imię ojca, datę urodzenia, numer PESEL oraz adres zamieszkania zarówno wyborcy, jak i osoby, której ma być udzielone pełnomocnictwo do głosowania, a także wyraźne oznaczenie wyborów, których dotyczy pełnomocnictwo do głosowania.

Do wniosku dołącza się kopię aktualnego orzeczenia o niepełnosprawności i pisemną zgodę osoby mającej być pełnomocnikiem wraz z jej danymi. Akt pełnomocnictwa sporządza się w trzech egzemplarzach.

do 21 maja 2019 – do tego dnia składanie wniosków przez wyborców o:

- dopisanie do spisu wyborców w wybranym przez siebie obwodzie głosowania na obszarze gminy właściwej ze względu na miejsce stałego zamieszkania,
- dopisanie do spisu wyborców przebywających czasowo na obszarze gminy lub wyborców nigdzie niezamieszkałych/

Wyborca może najpóźniej w 5. dniu przed dniem wyborów być dopisany do spisu wyborców w wybranym obwodzie głosowania w gminie, w której stale zamieszkuje. Taki sam wniosek może złożyć wyborca nigdzie niezamieszkały, przebywający na obszarze danej gminy. Wniosek składa się w urzędzie gminy (miasta).

do 23 maja 2019 – zgłaszanie przez wyborców przebywających za granicą i na polskich statkach morskich wniosków o wpisanie do spisu wyborców w obwodach głosowania utworzonych za granicą.

Wniosek składa się najpóźniej w 3 dniu przed dniem wyborów odpowiednio do konsula lub kapitana statku.

do 24 maja 2019 – wyborca może otrzymać, na swój wniosek, zaświadczenie o prawie do głosowania (z urzędu gminy, konsula, kapitana statku).

24 maja 2019 o godz. 24.00 – zakończenie kampanii wyborczej.

Rozpoczyna się cisza wyborcza, czyli czas, w którym nie można prowadzić kampanii wyborczej i agitacji wyborczej – organizować zgromadzeń, pochodów i manifestacji, wygłaszać przemówień oraz rozpowszechniać materiałów wyborczych.

Nie wolno także publikować wyników sondaży wyborczych.¹ Za złamanie ciszy wyborczej grozi kara grzywny.

25 maja 2019 – tego dnia następuje przekazanie przewodniczącym obwodowych komisji wyborczych spisów wyborców.

Spisy wyborców przekazuje się przewodniczącemu lub zastępcy w jednym egzemplarzu.

26 maja 2019 w godz. 7.00 - 21.00 – głosowanie.

¹ Art. 107 i 115 Kodeksu wyborczego

3. Kluczowe pojęcia (dr Beata Tokaj)

Unia Europejska

Stanowi ją 28 państw członkowskich oraz ich obywatele należący do Unii. Unia powstała w celu czerpania wspólnych korzyści z organizacji państw. Do tej pory zbudowała m.in. jednolity rynek towarów i usług, swobodnego przemieszczania się i osiedlania obywateli. Podstawą działania UE są traktaty,² przyjęte **dobrowolnie przez wszystkie państwa Unii**. Traktaty określają cele i zasady funkcjonowania Unii.

Unia Europejska opiera się na takich wartościach jak godność człowieka, wolność, demokracja, równość, praworządność oraz poszanowanie praw człowieka, włącznie z prawami mniejszości.

Dzieje się to m.in. poprzez:

- jednolity rynek, dzięki któremu każdy obywatel UE może mieszkać i pracować w dowolnym kraju UE, sprzedawać towary, przenosić swój kapitał, świadczyć usługi na identycznych zasadach;
- wprowadzone wysokie standardy dotyczące żywności i ochrony środowiska polegające na współpracy krajów UE; niestosowanie tych norm poprzez sprzedaż skażonej żywności czy zanieczyszczanie środowiska skutkują wysokimi karami dla przedsiębiorstw;
- korzyści dla konsumentów polegające na wysokich normach towarów pod względem bezpieczeństwa i ich jakości, gwarancji zwrotu pieniędzy za oddanie zakupionego towaru,
- wszechobecne prawa człowieka, zagwarantowane poprzez ochronę mniejszości, równe traktowanie wszystkich obywateli bez względu na płeć, narodowość, kultury, zawodu, niepełnosprawności czy też orientacji seksualnej;
- wdrażanie praw do pomocy medycznej w innym kraju UE poprzez możliwość ubiegania się o zwrot poniesionych za granicą kosztów leczenia od swojego krajowego ubezpieczyciela;
- korzystanie z usług telefonicznych i usług online bez dodatkowych opłat na całym terytorium UE, dostęp do streamingu muzyki i wideo w całej UE, zakupy przez Internet,
- ochrona danych osobowych zgodnie z prawem UE (RODO³),

² Traktaty zawierają wykaz obszarów polityki, w których UE może podejmować decyzje. W niektórych obszarach polityki UE ma wyłączną kompetencję; jest to handel, cła, zasady konkurencji, polityka pieniężna w odniesieniu do euro i ochrona ryb. W innych obszarach polityki kompetencje są dzielone pomiędzy Unię a państwa członkowskie. Co oznacza, że pierwszeństwo mają przepisy UE ale w przypadku ich braku państwa członkowskie mogą uchylać przepisy na poziomie krajowym; takimi obszarami jest rynek wewnętrzny, rolnictwo, transport. W gestii państw członkowskich pozostają te obszary polityki, które nie są wymienione w Traktacie. Ostatni traktat zmieniający – Traktat z Lizbony – podpisano w Lizbonie w dniu 13 grudnia 2007 r. – wszedł w życie 1 grudnia 2009 r. Wcześniejsze traktaty są częścią składową Traktatu, obejmującym Traktat o Unii Europejskiej i Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Europy 2016/679 z 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu tych danych DZ. Urz. UE L 119 z 4 maja 2016 r.

- możliwość korzystania ze szkoleń i wsparcia dla swojej firmy; dzięki programom UE, takim jak Erasmus+, można korzystać ze szkoleń pomagających w rozwoju kariery zawodowej. UE oferuje również kompleksowe wsparcie dla firm - od finansowania i coachingu, aż po sieci biznesowe i systemy dzielenia się doświadczeniami.
- zgodnie z Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej, ochronę pracowników przed nieuczciwym traktowaniem w miejscu pracy. Zabroniona jest dyskryminacja w zakresie wynagrodzeń i zwolnień,
- ochrona przed negatywnymi skutkami globalizacji dzięki wsparciu UE dla małych przedsiębiorstw oraz przepisom, które gwarantują, że duże przedsiębiorstwa płacą należne podatki,
- zapewnienie dostępu do zabezpieczenia społecznego; w przypadku zmiany miejsca zamieszkania w UE, składki na ubezpieczenie społeczne opłaca się tylko w jednym kraju, nawet jeżeli pracuje się w dwóch lub kilku krajach naraz, zasiłek dla bezrobotnych i inne świadczenia socjalne w kraju pobytu,
- prawo do studiowania przez obywateli UE w dowolnym kraju UE na takich samych warunkach jak obywatele tego kraju.

Instytucje Unii Europejskiej

- **Parlament Europejski** – reprezentuje obywateli Unii i jest przez nich bezpośrednio wybierany czy stanowią go europarlamentarzyści.⁴
- **Rada Europejska** – w jej skład wchodzi szefowie państw lub rządów państw członkowskich⁵ czyli prezydenci lub premierzy.
- **Rada** – reprezentuje rządy państw członkowskich Unii. Znana też jako Rada Ministrów – składa się z ministrów rządów wszystkich państw UE. Rada spotyka się regularnie w celu podejmowania szczegółowych decyzji oraz przyjmowania aktów prawa unijnego.
- **Komisja Europejska** – reprezentuje interesy Unii jako całości.⁶

Parlament Europejski

Parlament Europejski pełni trzy podstawowe funkcje:

Funkcja ustawodawcza polegająca m.in. na:

- uchwała z Radą UE przepisy prawa europejskiego, w oparciu o wnioski ustawodawcze Komisji Europejskiej czyli współtworzy prawo UE,

⁴ Przyjmuje akty prawodawcze.

⁵ Rada Europejska określa ogólne kierunki polityki i priorytety Unii. Jest organem politycznym najwyższego szczebla i dlatego w jej przypadku mówi się o „spotkaniach na szczycie”.

⁶ Przygotowuje akty prawodawcze i zajmuje się ich wprowadzaniem w życie razem z państwami członkowskimi.

- podejmuje decyzje w sprawie umów międzynarodowych,
- podejmuje decyzje w sprawie rozszerzenia UE,
- występuje do Komisji o przedłożenie wniosków ustawodawczych.

Funkcja nadzorcza:

- sprawuje nadzór demokratyczny nad pozostałymi instytucjami europejskimi,
- wybiera przewodniczącego Komisji i zatwierdza jej skład,
- może uchwalić „wotum nieufności”, zmuszając Komisję do dymisji,
- zatwierdza wykonanie budżetu,
- rozpatruje petycje od obywateli oraz powołuje komisje śledcze,
- kieruje zapytania do Komisji i Rady,
- monitoruje wybory.

Funkcja budżetowa:

- wraz z Radą UE ustanawia budżet UE,
- zatwierdza wieloletnie plany budżetowe UE.

Rodzaje aktów prawodawczych wydawanych przez Parlament Europejski:

- ***Rozporządzenia*** – jest bezpośrednio stosowany i wiąże wszystkie państwa członkowskie. W niektórych przypadkach może wystąpić konieczność dostosowania prawa krajowego do rozporządzenia w celu uniknięcia kolizji przepisów prawa.
- ***Dyrektywy*** – zobowiązują państwa członkowskie lub grupę państw członkowskich do osiągnięcia określonego celu. Są aktami określającymi rezultat jaki ma być osiągnięty, a państwa członkowskie podejmują decyzje w jaki sposób ten cel zostanie osiągnięty.
- ***Decyzje*** – mogą być skierowane do państw członkowskich, grup lub pojedynczych osób. Decyzje wiążą w całości.
- ***Zalecenia i opinie*** – nie mają mocy wiążącej.

W Parlamencie Europejskim używa się 24 języków oficjalnych UE, w tym polskiego. W czasie sesji plenarnych posłowie mówią zazwyczaj w języku ojczystym, a ich wypowiedzi są symultanicznie tłumaczone na pozostałe języki oficjalne. Tłumaczeniu podlegają wszystkie dokumenty oficjalne tworzone przez PE.

Rada Europy

Nie jest instytucją Unii Europejskiej. Jest to organizacja międzyrządowa, która ma na celu ochronę praw człowieka, demokracji i praworządności. Utworzono ją w 1949 r., a celem było stworzenie europejskiej konwencji praw człowieka. Aby umożliwić obywatelom egzekwowanie praw

wynikających z tej konwencji, Rada Europy powołała Europejski Trybunał Praw Człowieka, z siedzibą w Strasburgu we Francji. Rada Europy liczy obecnie 47 państw członkowskich, w tym wszystkie państwa UE.

Trybunał Sprawiedliwości⁷

Trybunał Sprawiedliwości pilnuje, by przepisy unijne były interpretowane i stosowane tak samo we wszystkich państwach członkowskich, by państwa członkowskie wypełniały swoje obowiązki, i – na wniosek sądów krajowych – dokonuje wykładni przepisów unijnych. Jeżeli sąd krajowy ma jakiegokolwiek wątpliwości co do interpretacji lub ważności unijnego aktu prawodawczego, może on – a czasami nawet musi – zwrócić się o opinię do Trybunału Sprawiedliwości. Opinia ta jest udzielana w formie wiążącego orzeczenia.

Posłowie do Parlamentu Europejskiego

Posłowie PE tworzą unijne prawo przyjmując bądź odrzucając projekty dyrektyw i rozporządzeń proponowanych przez Komisję Europejską i zgłaszając swoje poprawki. Inicjują tworzenie nowych praw, przygotowując raporty z własnej inicjatywy. Każdy poseł do PE dzieli czas pracy między Brukselę, Strasburg i swój okręg wyborczy. W Brukseli posłowie uczestniczą w pracach komisji parlamentarnych, grup politycznych, dodatkowych posiedzeniach plenarnych, a w Strasburgu biorą udział w dwunastu sesjach plenarnych w roku. W wyborach do PE Polacy wybiorą 52 posłów.

Grupy polityczne w Parlamencie Europejskim

Grupy polityczne są odpowiednikami klubów poselskich w parlamentach krajowych. W grupach tych gromadzą się posłowie reprezentujący podobne poglądy polityczne. Do utworzenia grupy potrzeba 25 posłów wybranych z przynajmniej jednej czwartej państw Unii. Każdy poseł może należeć tylko do jednej grupy. W Parlamencie Europejskim działają także posłowie niezrzeszeni. Obecnie występuje 8 grup politycznych.

Liczba mandatów

Liczba mandatów do Parlamentu Europejskiego zależy od liczby mieszkańców danego kraju. Państwa małe otrzymują relatywnie więcej, a duże mniej miejsc w Parlamencie. Najmniej mandatów przypada Cypru, Estonii, Malcie i Luksemburgowi, zaś najwięcej Niemcom.

Dla Polski w wyborach w 2019 r. przypadają 52 miejsca.

⁷ W skład Trybunału Sprawiedliwości wchodzi 28 sędziów - jeden sędzia z każdego państwa członkowskiego. Trybunał jest wspierany przez dziewięciu rzeczników generalnych, którzy przedstawiają opinie w sprawach wniesionych do Trybunału. Sędziowie i rzecznicy generalni są byłymi członkami sądów krajowych najwyższego szczebla, bądź prawnikami o wysokich kwalifikacjach, co do których można mieć pewność, że będą wykazywali bezstronność. Mianują ich rządy państw członkowskich. Kadencja każdego z nich trwa sześć lat. Sędziowie wybierają prezesa Trybunału na okres trzech lat. W zależności od stopnia złożoności i znaczenia sprawy Trybunał Sprawiedliwości może obradować w pełnym składzie, jako wielka izba składająca się z 13 sędziów lub jako izby składające się z pięciu lub trzech sędziów.

Okręgi wyborcze

W wyborach do Parlamentu Europejskiego Polska podzielona jest na trzynaście okręgów wyborczych⁸. Każdy z nich obejmuje jedno lub więcej województw albo część województwa, a do każdego okręgu przypisana jest podobna liczba mieszkańców.

W podziale mandatów biorą udział te komitety wyborcze, które w skali całego kraju otrzymają co najmniej 5 % ważnie oddanych głosów. Zgodnie z prawem UE, we wszystkich państwach członkowskich stosowany jest proporcjonalny system wyborczy, który polega na podziale mandatów odpowiednio do liczby głosów oddanych na poszczególne partie. W Polsce obowiązuje system proporcjonalny z głosem preferencyjnym co oznacza, że wyborca oddaje głos na konkretnego kandydata z danej listy wyborczej. Kandydat, który z danej listy wyborczej otrzyma największą liczbę głosów, ma pierwszeństwo w ostatecznym podziale mandatów.

Specyfiką wyborów do Parlamentu Europejskiego jest to, że poszczególnym okręgom nie jest przydzielona z góry liczba mandatów do obsadzenia. Wpływ na to ma frekwencja wyborcza. Może się zdarzyć, że przy niskiej frekwencji w danym okręgu żaden z kandydatów nie uzyska mandatu.

Listy kandydatów

Prawo zgłaszania kandydatów na europosłów przysługuje komitetowi wyborczemu partii politycznej, koalicyjnemu komitetowi wyborczemu i komitetowi wyborczemu wyborców.

Liczba kandydatów na liście nie może być mniejsza niż 5 i większa niż 10 osób, a do tego musi być poparta podpisami co najmniej 10.000 wyborców zamieszkujących w danym okręgu wyborczym.⁹

Prawa wyborcze

Prawo wybierania (czynne prawo wyborcze), czyli możliwość głosowania mają osoby, które:

- są obywatelami polskimi;
- w dniu głosowania kończą 18 lat;
- nie są obywatelami polskimi, ale **są obywatelami państw UE** oraz ukończyły 18 lat i stale mieszkają na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- są wpisane do rejestru wyborców.

Prawo wybierania pozwala na udzielenie poparcia dla utworzenia komitetu wyborczego, listom kandydatów, a także na uczestnictwo w obwodowych komisjach wyborczych.

Nie mają prawa wybierania, czyli nie mogą głosować, osoby, które są:

- pozbawione praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu;

⁸ Art. 340 i załącznik nr 3 do Kodeksu wyborczego określający okręgi wyborcze poszczególnych województw

⁹ Art. 341 – 343 Kodeksu wyborczego

- pozbawione praw wyborczych prawomocnym orzeczeniem Trybunału Stanu;
- ubezwłasnowolnione (częściowo lub całkowicie) prawomocnym orzeczeniem sądu.

Prawo wybieralności (bierne prawo wyborcze) mają, czyli mogą kandydować, osoby, które posiadają prawo do głosowania i w dniu głosowania kończą 21 lat i od co najmniej 5 lat mieszka w Rzeczypospolitej Polskiej lub na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej.

Ważność głosu

Wyborca głosuje stawiając znak „x” na liście kandydatów w kratce z lewej strony obok nazwiska jednego z kandydatów. Znak „x” to dwie przecinające się linie w obrębie kratki. Może to być także np. znak „+” (plus).

Głos jest ważny także, gdy:

- wyborca postawił znak „x” na jednej liście, ale przy nazwisku dwóch lub więcej kandydatów. Głos taki będzie zaliczony temu kandydatowi, który jest wyżej na liście;
- wyborca postawił znak „x” tylko przy nazwisku skreślonego kandydata. Głos taki będzie oddany na listę, tylko bez wskazania pierwszeństwa do uzyskania mandatu;
- wyborca postawił znak „x” przy nazwisku skreślonego kandydata oraz postawił znak „x” przy nazwisku innego kandydata, ale z tej samej listy. Głos taki będzie zaliczony temu kandydatowi, który nie jest skreślony;
- wyborca postawił znak „x” przy nazwisku kandydata skreślonego z jednej listy, np. listy A, i postawił znak „x” przy nazwisku kandydata z innej listy, np. listy B. Głos taki będzie oddany na nieskreślonego kandydata z tej innej listy, czyli listy B;
- wyborca postawił znak „x” przy nazwisku kandydata z unieważnionej listy, np. listy C i postawił znak „x” przy nazwisku kandydata z innej (ale tylko jednej) listy, np. listy D. Głos taki będzie oddany na kandydata z listy, której rejestracja nie została unieważniona, czyli listy D.

Głos jest nieważny, gdy:

- wyborca postawił znak „x” przy nazwiskach dwóch lub większej liczby kandydatów z różnych list, na przykład postawił znak „x” przy nazwisku lub nazwiskach kandydatów z listy A, listy B i z listy D;
- wyborca nie postawił znaku „x” przy nazwisku żadnego kandydata;
- wyborca postawił znak „x” tylko przy nazwisku kandydata z listy, która została unieważniona.

Wszelkie dopiski na karcie do głosowania, komentarze, rysunki czy dopisanie innych nazwisk nie mają wpływu na ważność głosu. Oznacza to, że głos będzie ważny, jeżeli tylko wyborca postawi znak „x” lub znak „+” w kratce przy nazwisku kandydata. Na ważność głosu nie wpływa także to, czy linie znaków „x” czy „+” wyszły poza kratkę.

4. Słowniczek wyborczy (dr Beata Tokaj, Kancelaria Juris)

Komisarz wyborczy

Pełnomocnik Państwowej Komisji Wyborczej umocowany przez nią do działania na całe województwo lub jego część. Od stycznia 2018 r. wybiera się i umocowuje 100 komisarzy na pięcioletnią kadencję. Komisarz wyborczy na obszarze, na który został wybrany, sprawuje nadzór m. in. nad przestrzeganiem prawa, tworzy i zmienia obwody głosowania, w szczególności ustala ich numery, granice oraz siedziby obwodowych komisji wyborczych, powołuje i odwołuje obwodowe komisje wyborcze, kontroluje w zakresie ustalonym przez Państwową Komisję Wyborczą, prawidłowość sporządzania spisów wyborców.

Urzędnik wyborczy

Urzędnik wyborczy powoływany jest przez szefa Krajowego Biura Wyborczego dla obszaru danej gminy. Do zadań urzędników wyborczych należy zapewnienie sprawnego funkcjonowania obwodowych komisji wyborczych, w szczególności:

- 1) przygotowanie i nadzór pod kierownictwem komisarza wyborczego nad przebiegiem wyborów,
- 2) tworzenie i aktualizowanie systemu szkoleń dla członków,
- 3) organizowanie i prowadzenie szkoleń dla członków,
- 4) dostarczenie kart do głosowania właściwym komisjom,
- 5) sprawowanie nadzoru nad zapewnieniem właściwych warunków pracy.

Urzędników wyborczych powołuje się dla obszaru danej gminy na okres 6 lat. Powołuje się ich spośród pracowników urzędów obsługujących organy administracji rządowej, samorządowej lub jednostek im podległych. Przy czym urzędnikiem wyborczym **nie może** być osoba zatrudniona w urzędzie gminy¹⁰, w której miałyby wykonywać swoją funkcję.¹¹

Rejestr wyborców

Rejestr wyborców obejmuje osoby stale zamieszkałe na obszarze gminy, którym przysługuje prawo do głosowania w wyborach. Wyborca może być ujęty tylko w jednym rejestrze wyborców.

Osoby stale przebywające na terenie gminy bez zameldowania na pobyt stały, osoby nigdzie niezamieszkałe oraz osoby zamieszkałe na terenie gminy pod innym adresem niż adres zameldowania wpisywane są do rejestru, jeżeli złożą pisemny wniosek w urzędzie gminy.

¹⁰ Gminnej jednostce organizacyjnej lub osobie prawnej.

¹¹ Rozdział 9 Kodeksu wyborczego (art. 191a – 191h).

Wniosek powinien zawierać nazwisko, imię (imiona), imię ojca, datę urodzenia oraz numer ewidencyjny PESEL. Do wniosku dołącza się kserokopię ważnego dokumentu stwierdzającego tożsamość i pisemną deklarację z podaniem obywatelstwa i adresu stałego zamieszkania bądź wskazaniem adresu ostatniego zameldowania.

Decyzję o wpisaniu lub odmowie wpisania do rejestru wyborców wydaje wójt (burmistrz, prezydent miasta) w terminie 5 dni¹² od dnia złożenia wniosku.

Na decyzję o odmowie wpisania do rejestru wyborców przysługuje skarga, którą wnosi się do właściwego miejscowo sądu rejonowego, za pośrednictwem organu, który wydał odmowną decyzję. Skargę wnosi się w terminie 3 dni od doręczenia decyzji.

Spis wyborców

Spis wyborców to spis wszystkich osób, którym przysługuje prawo do głosowania. Spis wyborców dla każdego obwodu głosowania sporządza wójt (burmistrz, prezydent miasta) na podstawie rejestru wyborców. Wyborca może być wpisany tylko do jednego spisu wyborców.

Spis wyborców jest udostępniany do wglądu w urzędzie gminy. Każdy wyborca może sprawdzić, czy został ujęty w spisie wyborców, **między 6 a 20 maja 2019 r.**

Komisja Wyborcze

Wybory przeprowadzają: okręgowe, rejonowe i obwodowe komisje wyborcze.

- 1) **Okręgowa Komisja Wyborcza** – w jej skład wchodzi od 4 do 10 sędziów oraz z urzędu, jako przewodniczący, komisarz wyborczy. Sędziów do składu komisji zgłasza Minister Sprawiedliwości, a powołuje ją Państwowa Komisja Wyborcza.

Komisja m.in. rejestruje listy kandydatów na posłów, przyznaje w drodze losowania numery dla list komitetów wyborczych, które zarejestrowały swoje listy tylko w jednym okręgu wyborczym, sprawuje nadzór nad przestrzeganiem prawa wyborczego na obszarze okręgu wyborczego, rozpatruje skargi na działalność rejonowych komisji wyborczych;

- 2) **Rejonowa Komisja Wyborcza** – w jej skład 4 sędziów oraz z urzędu, jako jej przewodniczący, komisarz wyborczy. Sędziów do składu komisji zgłasza Minister Sprawiedliwości, a powołuje ją Państwowa Komisja Wyborcza.

Komisja sprawuje nadzór nad przestrzeganiem prawa na obszarze swojej właściwości, m.in. udziela wyjaśnień obwodowym komisjom wyborczym, rozpatruje skargi na ich działalność, kontroluje przygotowanie do wyborów oraz wykonywanie poszczególnych czynności wyborczych;

¹² Termin zmieniony ustawą z dnia 31 stycznia 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy (Dz. U. 2019. 273); w poprzednim stanie prawnym termin ten wynosił 3 dni.

3) **Obwodowa komisja wyborcza**

W kraju – powołuje ją komisarz wyborczy spośród wyborców danego okręgu wyborczego. Liczba członków komisji uzależniona jest od liczby mieszkańców danego obwodu. Komisja liczy:

- 7 osób w obwodach głosowania do 1000 mieszkańców,
- 9 osób w obwodach głosowania pomiędzy 1001 a 2000 mieszkańców,
- 11 osób w obwodach głosowania pomiędzy 2001 a 3000 mieszkańców,
- 13 osób w obwodach głosowania powyżej 3000 mieszkańców.

Zgłoszenia kandydatów na członków komisji przyjmowane są przez urzędników wyborczych, właściwych dla gminy, w której siedzibę ma dana komisja.

Prawo zgłaszania kandydatów do komisji ma pełnomocnik wyborczy:

- a) komitetu wyborczego partii politycznej, która w ostatnich wyborach do sejmiku województwa samodzielnie utworzyła komitet wyborczy, który uzyskał mandat lub mandaty w danym województwie lub w ostatnich wyborach do Sejmu samodzielnie utworzyła komitet wyborczy, który uzyskał mandat lub mandaty. Nie ma przy tym znaczenia, czy nazwa komitetu wyborczego jest taka sama i czy nazwa partii politycznej uległa zmianie, pod warunkiem, że partia jest wpisana pod tym samym numerem do ewidencji partii politycznych;
- b) koalicyjnego komitetu wyborczego koalicji partii politycznych, która w ostatnich wyborach do sejmiku województwa utworzyła w tym samym składzie koalicji koalicyjny komitet wyborczy, który uzyskał mandat lub mandaty w danym województwie lub w ostatnich wyborach do Sejmu utworzyła w tym samym składzie koalicji koalicyjny komitet wyborczy, który uzyskał mandat lub mandaty. Nie ma przy tym znaczenia, czy nazwa koalicyjnego komitetu wyborczego jest taka sama;
- c) reprezentujący pozostałe komitety wyborcze utworzone w danych wyborach.

Za granicą – powołuje ją konsul spośród osób zamieszkałych na obszarze właściwości terytorialnej konsula. Liczba członków komisji wynosi od 4 do 12 osób zgłoszonych przez pełnomocników wyborczych i jedną osobę wskazaną przez konsula.

Na polskim statku morskim – powołuje ją kapitan statku w składzie 5-cio osobowym.

Kto może być członkiem obwodowej komisji wyborczej?

Kandydatem do składu komisji może być osoba, która jest obywatelem polskim, najpóźniej w dniu zgłoszenia kończy 18 lat, nie jest pozbawiona praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu, nie jest pozbawiona praw wyborczych prawomocnym orzeczeniem Trybunału Stanu, nie jest ubezwłasnowolniona prawomocnym orzeczeniem sądu.

Kandydatem do składu komisji może być również obywatel Unii Europejskiej niebędący obywatelem polskim, który najpóźniej w dniu zgłoszenia kończy 18 lat, nie jest pozbawiony prawa wybierania w państwie członkowskim Unii Europejskiej, którego jest obywatelem.

Kandydatem do składu komisji może być osoba, która stale zamieszkuje na obszarze tego województwa, w którym jest zgłaszana do komisji i jest wpisana do stałego rejestru wyborców w gminie położonej na terenie tego województwa.

Kandydatem do składu komisji nie może być: kandydat w wyborach, komisarz wyborczy; pełnomocnik wyborczy komitetu wyborczego, pełnomocnik finansowy komitetu wyborczego, urzędnik wyborczy, mąż zaufania, obserwator społeczny, osoba będąca w stosunku do kandydata w wyborach: małżonkiem, wstępnym, zstępnym, rodzeństwem, małżonkiem zstępnego, wstępnego lub przysposobionego, osobą pozostającą w stosunku przysposobienia – jeżeli kandydat kandyduje w okręgu wyborczym, dla którego właściwa jest dana komisja, pełnomocnik w tej komisji, która jest właściwa dla obwodu głosowania osoby udzielającej pełnomocnictwa do głosowania w jej imieniu.

Lokal wyborczy

Głosowanie odbywa się od godziny 7.00 do godziny 21.00.¹³

Głosowanie za granicą i na polskich statkach morskich odbywa się między godziną 7.00 a 21.00 czasu miejscowego.¹⁴

W jednym pomieszczeniu może znajdować się tylko jeden lokal wyborczy.

W każdym lokalu wyborczym powinny znajdować się: godło państwowe, urna (przezroczysta), miejsca za osłoną zapewniające tajność głosowania. W miejscach za osłonami powinien być długopis i plakat informacyjny o sposobie głosowania i warunkach ważności głosu.

W widocznym miejscu w lokalu powinny znajdować się obwieszczenia i informacje m.in. o numerach i granicach obwodów głosowania oraz siedzibach obwodowych komisji wyborczych, o zarejestrowanych listach kandydatów na posłów do PE, numerach tych list i skrótach nazw komitetów, wraz z danymi o kandydatach, o składzie komisji.

Członkowie komisji w lokalu wyborczym nie mogą prowadzić agitacji na rzecz któregośkolwiek z kandydatów, nie mogą też nosić plaketek sugerujących, jaki komitet wyborczy reprezentują.

¹³ Po tej godzinie mogą głosować jedynie wyborcy, którzy przyszli do lokalu wyborczego przed jego zamknięciem lokalu, tj. o godz. 21.00. Głosowanie w obwodach głosowania utworzonych w szpitalach i domach pomocy społecznej może rozpocząć się później niż o godzinie 7.00. W obwodach odrębnych (szpitale, domy pomocy społecznej, zakłady karne i areszty śledcze) głosowanie może zakończyć się najpóźniej o godzinie 18.00 pod warunkiem, że wszyscy, będący w spisie wyborców, oddali swój głos.

¹⁴ Jeżeli głosowanie miało się zakończyć w dniu następnym po dniu głosowania w kraju wówczas głosowanie przeprowadza się w dniu poprzedzającym czyli w sobotę jak np. w USA, Kanadzie czy Australii.

W lokalu wyborczym oraz na terenie budynku, w którym się mieści ten lokal, nie można umieszczać haseł, napisów lub ulotek oraz innych materiałów o charakterze agitacyjnym.

Osoby, które chcą sprawdzić, gdzie mogą głosować lub który lokal przystosowany jest dla wyborców niepełnosprawnych, mogą skorzystać z wyszukiwarki obwodów głosowania, która znajdować się będzie na stronie PKW i stronach urzędów gmin.

Zaświadczenie o prawie do głosowania

Wyborcy, którzy przed lub w dniu głosowania będą przebywać w innym miejscu niż ich miejsce zamieszkania, a będą chcieli głosować, mogą uzyskać zaświadczenie o prawie do głosowania. Z takim zaświadczeniem można głosować w dowolnym obwodzie głosowania w kraju, za granicą lub na polskim statku morskim.

Zaświadczenie wydaje urząd gminy, konsul albo kapitan statku.¹⁵

Wniosek o wydanie zaświadczenia zgłasza się pisemnie, telefaksem lub w formie elektronicznej.

Zaświadczenie o prawie do głosowania można odebrać osobiście albo przez upoważnioną na piśmie osobę. W upoważnieniu wskazuje się imię (imiona) i nazwisko oraz nr PESEL wyborcy oraz pełnomocnika.

Zaświadczenia o prawie do głosowania wydawane są **do dnia 24 maja 2019 r.** w godzinach pracy urzędu.

Głosowanie korespondencyjne – tylko w kraju

Z głosowania korespondencyjnego może skorzystać wyborca o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności. W tym celu musi on złożyć wniosek do właściwego komisarza wyborczego – ustnie, pisemnie, telefaksem lub w formie elektronicznej.

W zgłoszeniu należy podać nazwisko i imię (imiona), imię ojca, datę urodzenia i numer PESEL. Powinno być w nim także zawarte oświadczenie o wpisaniu do rejestru wyborców w danej gminie, a także wskazać adres, na który ma być wysłany pakiet wyborczy.

Do zgłoszenia należy dołączyć kopię aktualnego orzeczenia właściwego organu orzekającego o ustaleniu stopnia niepełnosprawności. W zgłoszeniu tym wyborca może zażądać dołączenia do pakietu wyborczego nakładki na kartę do głosowania sporządzonej w alfabecie Braille'a.

Komisarz wyborczy przekaże zgłoszenie niezwłocznie właściwemu urzędnikowi wyborczemu. Jeśli urzędnik stwierdzi, że nie spełnia ono wymogów formalnych, wtedy wezwie wyborcę niepełnosprawnego do uzupełnienia zgłoszenia w terminie jednego dnia od dnia doręczenia wezwania.

¹⁵ Art. 32 § 1 i 2 Kodeksu wyborczego

Nie później niż na tydzień przed dniem wyborów wyborca niepełnosprawny, który zgłosił zamiar głosowania korespondencyjnego, otrzyma pocztą pakiet wyborczy.

W skład pakietu wyborczego wchodzić będą: koperta zwrotna, karty do głosowania, koperta na karty do głosowania, instrukcja głosowania korespondencyjnego, nakładki na karty do głosowania, jeśli niepełnosprawny o nie poprosił, oraz oświadczenie wyborcy o osobistym i tajnym oddaniu głosu.

Pakiet wyborczy musi zostać doręczony wyłącznie do rąk własnych wyborcy niepełnosprawnego. Niezbędne będzie okazanie przez niego dokumentu tożsamości i własnoręczne pokwitowanie odbioru. Jeśli osoba niepełnosprawna nie będzie mogła sama potwierdzić odbioru pakietu, zrobi to za nią doręczyciel, będzie musiał jednak wskazać przyczynę braku podpisu. Jeśli wyborcy niepełnosprawnego nie będzie w domu, gdy przyjdzie doręczyciel z pakietem, zostawi mu on zawiadomienie o terminie powtórnego doręczenia, który nie będzie mógł być dłuższy niż 1 dzień.

Po zagłosowaniu wyborca niepełnosprawny będzie musiał włożyć karty do koperty na karty do głosowania, zakleić ją, a następnie całość, wraz z podpisanym oświadczeniem o osobistym i tajnym oddaniu głosu, włożyć do koperty zwrotnej i także ją zakleić.

Na kopercie zwrotnej będzie już adres właściwej obwodowej komisji wyborczej. Osobie niepełnosprawnej pozostanie już tylko wysłać kopertę zwrotną albo przekazać ją przedstawicielowi poczty.

Koperty zwrotne dostarczane będą w dniu wyborów do właściwych obwodowych komisji wyborczych w godzinach głosowania. Koperty z kartami do głosowania, wyjęte z kopert zwrotnych, będą wrzucane do urny wyborczej.

Zamiar głosowania korespondencyjnego należy zgłosić do 13 maja 2019 r.

Głosowanie przez pełnomocnika

Z głosowania przez pełnomocnika może skorzystać wyborca o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności.

Pełnomocnikiem może być osoba wpisana do rejestru wyborców w tej samej gminie, w której mieszka wyborca udzielający pełnomocnictwa.

Pełnomocnictwo można przyjąć tylko od jednej osoby. W wyjątkowych przypadkach można je przyjąć od dwóch osób, jeżeli jedną z nich jest członek najbliższej rodziny.

Pełnomocnikiem nie może być kandydat w wyborach, mąż zaufania i członek OKW właściwej dla miejsca zamieszkania osoby udzielającej pełnomocnictwa.

Pełnomocnictwa do głosowania udziela się przed wójtem (burmistrzem, prezydentem miasta) lub inną osobą upoważnioną.

Akt pełnomocnictwa do głosowania musi zawierać nazwisko i imię (imiona), imię ojca, datę urodzenia, numer PESEL oraz adres zamieszkania zarówno wyborcy, jak i osoby, której ma być udzielone pełnomocnictwo do głosowania, a także wyraźne oznaczenie wyborów, których dotyczy pełnomocnictwo do głosowania.

Do wniosku dołącza się kopię aktualnego orzeczenia o niepełnosprawności i pisemną zgodę osoby mającej być pełnomocnikiem wraz z jej danymi. Akt pełnomocnictwa sporządza się w trzech egzemplarzach.

Udzielone pełnomocnictwo może zostać cofnięte najpóźniej na 2 dni przed wyborami, w szczególnych przypadkach może także wygasnąć z mocy prawa.

Zakazane jest udzielanie pełnomocnictwa w zamian za korzyść majątkową lub osobistą. Pełnomocnik nie może też pobierać żadnych opłat od osoby udzielającej pełnomocnictwa za głosowanie w jej imieniu.

Wniosek o sporządzenie aktu pełnomocnictwa należy zgłosić do 17 maja 2019 r.

Agitacja wyborcza

Komitety wyborcze, kandydaci oraz wyborcy, prowadząc agitację, nie mogą organizować konkursów, gier i loterii, w których można wygrać nagrody pieniężne lub przedmioty o wartości wyższej niż wartość przedmiotów zazwyczaj używanych w celach reklamowych lub promocyjnych.

Przedmiotami promocyjnymi mogą być np. długopisy czy breloczki, przy czym na materiałach tych musi być wyraźnie oznaczone, od jakiego komitetu pochodzą. Nie można również rozdawać przedmiotów o wyższej wartości niż wartość przedmiotów zazwyczaj używanych w celach promocyjnych. Nie można także podawać ani dostarczać napojów alkoholowych nieodpłatnie lub po zaniżonych cenach w ramach promocji danego kandydata czy komitetu.

Agitacji nie można prowadzić:

- 1) na terenie urzędów administracji rządowej, samorządowej oraz sądów;
- 2) w zakładach pracy w sposób, który zakłócałby normalne funkcjonowanie;
- 3) w lokalu wyborczym (w czasie głosowania);
- 4) w jednostkach wojskowych, a także
- 5) na terenie szkół wobec uczniów i uczennic niepełnoletnich.

Możliwe jest jednak wynajęcie w szkole sali, w której odbywałyby się spotkania kandydatów z wyborcami, ale po godzinach zajęć, w których uczestniczy niepełnoletnia młodzież.

Umieszczanie plakatów

Plakaty i hasła wyborcze mogą być umieszczane na nieruchomościach, obiektach lub urządzeniach ogłoszeniowych po uzyskaniu zgody właściciela, osoby lub firmy zarządzającej.

Umieszczenie ich musi gwarantować poszanowanie prawa własności, mienia i bezpieczeństwa osób.

Pełnomocnicy komitetów wyborczych zobowiązani są do usunięcia plakatów i haseł wyborczych w terminie 30 dni po dniu wyborów, chyba że właściciel nieruchomości lub urządzenia wyraził zgodę na ich pozostawienie. W przeciwnym razie mogą one zostać usunięte przez służby porządkowe gminy na koszt komitetu wyborczego.

Rozpowszechnianie informacji

Materiały wyborcze, czyli ulotki, plakaty, hasła, a także wypowiedzi, nie mogą zawierać informacji nieprawdziwych. W przypadku rozpowszechniania takich informacji pełnomocnik komitetu wyborczego lub kandydat może zwrócić się do sądu okręgowego o wydanie:

- 1) zakazu rozpowszechniania nieprawdziwych informacji;
- 2) przepadku materiałów zawierających nieprawdziwe informacje;
- 3) nakazania sprostowania informacji;
- 4) nakazania przeproszenia;
- 5) nakazania wpłaty kwoty pieniężnej na rzecz organizacji pożytku publicznego.

Sprawy z tego zakresu są sprawami szczególnymi, dlatego sądy rozpatrują je w ciągu 24 godzin od złożenia wniosku. Od orzeczenia sądu okręgowego przysługuje zażalenie do sądu apelacyjnego. Sąd apelacyjny rozpatruje sprawę w ciągu 24 godzin. Orzeczenie sądu apelacyjnego jest ostateczne.

Sprostowanie nieprawdziwych informacji następuje w ciągu 48 godzin na koszt osoby zobowiązanej.

Zakończenie kampanii wyborczej

Zakończenie kampanii, czyli cisza wyborcza, obowiązuje na 24 godziny przed dniem głosowania i kończy się wraz z zamknięciem lokali wyborczych.

Finansowanie kampanii wyborczej

Finansowanie kampanii wyborczej do europarlamentu odbywa się na zasadach ustalanych w kraju.

Kampanię wyborczą na rzecz kandydatów ma prawo prowadzić wyłącznie komitet wyborczy. Może on pozyskiwać i wydawać środki finansowe na kampanię dopiero, gdy Państwowa Komisja Wyborcza wyda postanowienie, że przyjęła zawiadomienie o jego utworzeniu. Od tej pory może zbierać pieniądze, a potem wydawać je na organizowanie spotkań wyborczych i promocję kandydatów w formie plakatów, ulotek, itd. Może się to dziać wyłącznie w okresie kampanii wyborczej.

Pieniędźmi gospodaruje pełnomocnik finansowy komitetu wyborczego¹⁶. Ponosi za to pełną odpowiedzialność. Bez jego pisemnej zgody nie można zaciągać żadnych zobowiązań finansowych w imieniu i na rzecz komitetu wyborczego¹⁷.

Pełnomocnik finansowy ponosi też odpowiedzialność za zobowiązania majątkowe komitetu wyborczego. Ma ona charakter nieograniczony i dotyczy całego majątku osobistego pełnomocnika, również posiadanego w ramach wspólności majątkowej ze współmałżonkiem.

Komitety wyborcze ogranicza limit wydatków na kampanię¹⁸. W wyborach do Parlamentu Europejskiego oblicza się go¹⁹ poprzez pomnożenie kwoty 0,64 zł przez liczbę wyborców w kraju²⁰.

Limit wydatków na reklamę wyborczą zależy od liczby zarejestrowanych kandydatów na europosłów. Największy dotyczy komitetów, które mają listy we wszystkich 13 okręgach.

Wydatki komitetu wyborczego ogranicza tylko łączny limit. Komitet sam decyduje, ile wyda na kampanię na rzecz konkretnych kandydatów. Uwaga! Limit dotyczy tylko wydatków, przychody nie są limitowane. Komitet, który zbierze na rachunku bankowym kwotę wyższą od przysługującego limitu wydatków, nie popełnia uchybienia.

Wydatki komitetu wyborczego na agitację w formie i na zasadach właściwych dla reklamy²¹, nie mogą przekroczyć 80% limitu²². Za podstawę obliczenia tej kwoty przyjmuje się limit wydatków przysługujący temu komitetowi, a nie to, ile faktycznie wydał.

Sprawozdania finansowe

Finansowanie kampanii wyborczej jest jawne²³. Pełnomocnik finansowy komitetu ma obowiązek sporządzić i przedłożyć Państwowej Komisji Wyborczej sprawozdanie o przychodach, wydatkach i zobowiązaniach finansowych komitetu²⁴. Ma na to 3 miesiące od dnia wyborów²⁵. Obowiązek złożenia sprawozdania dotyczy także komitetów, które rozwiązano przed dniem wyborów.

Mężowie zaufania i obserwatorzy społeczni

Pełnomocnik wyborczy lub osoba przez niego upoważniona ma prawo wyznaczyć po jednym mężu zaufania do każdej komisji wyborczej.

¹⁶ Art. 127 § 1 Kodeksu wyborczego

¹⁷ Art. 130 § 2 Kodeksu wyborczego

¹⁸ Art. 135 § 1 Kodeksu wyborczego

¹⁹ Art. 337 § 1 Kodeksu wyborczego

²⁰ Ujętych w rejestrach w okręgach wyborczych, w których komitet zarejestrował listy kandydatów.

²¹ W tym w prasie w rozumieniu przepisów prawa prasowego.

²² Art. 136 Kodeksu wyborczego

²³ Art. 125 Kodeksu wyborczego

²⁴ W tym o uzyskanych kredytach bankowych i warunkach ich uzyskania.

²⁵ Art. 142 § 1 Kodeksu wyborczego

Jeśli jednak dany komitet wyborczy nie zarejestrował kandydatów lub list kandydatów we wszystkich okręgach wyborczych, mężów zaufania można skierować tylko do komisji w tym okręgu, w którym zarejestrowany jest kandydat lub lista.

Zarejestrowane w Rzeczypospolitej Polskiej stowarzyszenie i fundacja, do których celów statutowych należy troska o demokrację, prawa obywatelskie i rozwój społeczeństwa obywatelskiego, ma prawo wyznaczyć po jednym obserwatorem społecznym do komisji wyborczych.

Mężów zaufania i obserwatorów społecznych można wyznaczyć także przy PKW oraz przy terytorialnych komisjach wyborczych. Wyznaczenie to odbywa się poprzez wydanie najpóźniej w dniu wyborów przez danego pełnomocnika lub przez daną organizację stosownego zaświadczenia, którego wzór określa uchwała PKW w sprawie wzoru zaświadczenia dla męża zaufania i w sprawie wzoru zaświadczenia dla obserwatora społecznego.

Mężem zaufania (obserwatorem społecznym) może być osoba, która ma czynne prawo wyborcze w wyborach do Sejmu, czyli ma skończone 18 lat, nie jest ubezwłasnowolniona ani pozbawiona praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu.

Mężem zaufania (obserwatorem społecznym) nie może być kandydat w wyborach, komisarz wyborczy, pełnomocnik wyborczy lub finansowy komitetu wyborczego, urzędnik wyborczy ani członek komisji wyborczej.

Mąż zaufania (obserwator społeczny) ma prawo:

- przebywać w lokalu wyborczym w czasie przygotowania do głosowania, głosowania, liczenia głosów i sporządzania protokołów, wprowadzenia danych do systemu komputerowego;
- nagrywać i fotografować czynności obwodowej komisji wyborczej przed rozpoczęciem i po zakończeniu głosowania oraz rozpowszechniać te nagrania lub fotografie;
- otrzymać kopię protokołu obwodowej komisji wyborczej z wynikami tego głosowania.

Mąż zaufania ma także prawo:

- być obecny przy przewożeniu i przekazywaniu protokołu do komisji wyższego szczebla;
- wnosić uwagi do protokołu z wymienieniem konkretnych zarzutów.

UWAGA: Tych dwóch uprawnień nie mają obserwatorzy społeczni!

Mąż zaufania (obserwator społeczny) musi:

- nosić przez cały czas nosić plaketkę z imieniem i nazwiskiem, funkcją oraz nazwą komitetu wyborczego (organizacji), który reprezentuje. Plaketka ta nie może zawierać symbolu graficznego komitetu wyborczego ani innych oznak agitacji wyborczej;

- zajmować miejsce wskazane mu przez przewodniczącego obwodowej komisji wyborczej i stosować się do jego poleceń.

Mąż zaufania (obserwator społeczny) **nie może**:

- wykonywać żadnych czynności członka komisji;
- pomagać wyborcom w głosowaniu ani udzielać im wyjaśnień;
- wchodzić do pomieszczenia zapewniającego tajność głosowania, nawet jeśli obecny tam wyborca wyraził na to zgodę;
- utrudniać pracy komisji;
- zakłócać powagi głosowania;
- naruszać tajności głosowania;
- dotykać kart do głosowania;
- liczyć ani przeglądać kart do głosowania przed głosowaniem, w trakcie i po jego zakończeniu.

Mąż zaufania (obserwator społeczny) powinien przyjść do lokalu wyborczego wtedy, kiedy pracę zaczyna obwodowa komisja wyborcza (przed otwarciem lokalu wyborczego) i sprawdzić m.in., czy:

- urna wyborcza jest przezroczysta i pusta;
- komisja dysponuje spisem wyborców;
- nikt z członków komisji nie znajduje się pod wpływem alkoholu lub innych środków odurzających;
- komisja przeliczyła przed głosowaniem i ostemplowała karty do głosowania swoją pieczęcią;
- w lokalu znajdują się miejsca zapewniające tajność głosowania, a w nich długopisy dla wyborców (sprawdzić, czy piszą);
- w lokalu znajdują się urzędowe obwieszczenia o zarejestrowanych listach kandydatów oraz urzędowe informacje o sposobie głosowania;
- w lokalu wyborczym lub przed nim nie znajdują się żadne materiały mogące stanowić agitację wyborczą;
- karty wyborcze, które dostaje wyborca, są ostemplowane pieczęcią komisji,
- członkowie komisji sprawdzają dokument tożsamości²⁶ głosującym;
- nie są wydawane karty do głosowania bez okazania dokumentu tożsamości;
- wyborcy podpisują spis wyborców;
- wszyscy wyborcy wrzucają karty do głosowania do urny;
- poza kartami do głosowania nie wrzucają czegoś innego;
- ktoś nie próbuje wynosić kart do głosowania poza lokal wyborczy;
- członkowie komisji nie udzielają informacji, na kogo głosować;

²⁶ *Może to być dowód osobisty ale też inny dokument ze zdjęciem (paszport, legitymacja służbowa, prawo jazdy).*

- członkowie komisji nie prowadzą agitacji wyborczej;
- w lokalu wyborczym jest zawsze obecnych co najmniej 2/3 członków składu komisji, w tym przewodniczący lub jego zastępca;
- komisja punktualnie otworzyła i zamknęła lokal dla wyborców;
- przewodniczący obwodowych komisji wyborczych wspólnie zabezpieczali wlot urny wyborczej;
- w momencie zabezpieczania wlotu urny wyborczej byli obecni wszyscy członkowie OKW do spraw przeprowadzenia głosowania;
- nikt z członków komisji nie próbował dorzucać kart wyborczych ani niczego innego do urny;
- nikt z członków komisji nie próbował dorzucić kart wyborczych ani niczego innego do kart wyjętych z urny.

Następnie powinien sprawdzić, czy:

- członkowie komisji ustalili liczbę niewykorzystanych kart do głosowania, aktów pełnomocnictwa do głosowania i zaświadczeń o prawie do głosowania;
- nikt nie próbuje ukryć niewykorzystanych kart do głosowania, czy znajdują się one w widocznym miejscu;
- niewykorzystane karty do głosowania zostały umieszczone w niewykorzystanych pakietach;
- członkowie komisji liczą głosy wspólnie, czy nie dzielą się na grupy, czy nie liczą głosów pojedynczo;
- podczas liczenia głosów nie mają w rękach długopisów, ołówek lub innych przedmiotów;
- nikt nie próbuje przekładać kart do głosowania z jednej kupki na drugą;
- w miejscu do liczenia głosów nie stoją woda ani żadne inne napoje;
- podczas liczenia głosów były pomyłki, a jeśli tak, to jakie i w którym momencie;
- były problemy przy sporządzaniu protokołów, a jeśli tak, to jakie i w którym momencie;
- po sporządzeniu protokołu jego kopia została wywieszona w miejscu łatwo dostępnym dla wyborców;
- były problemy przy wprowadzaniu danych do systemu teleinformatycznego lub system teleinformatyczny wykazał błędy wprowadzonych danych;
- nie stało się konieczne ponowne liczenie głosów i czy przebieg głosowania był prawidłowy.

Cisza wyborcza

Zakończenie kampanii, czyli cisza wyborcza rozpoczyna się na 24 godziny przed dniem głosowania, czyli o 24:00 25 maja 2019 r. W trakcie ciszy wyborczej nie można prowadzić agitacji wyborczej, czyli publicznie namawiać do głosowania na konkretnego kandydata, roznosić ulotek, rozwieszać plakatów. Jednak wszystkie materiały agitacyjne (plakaty, ogłoszenia), które zostały już wcześniej rozwieszone lub umieszczone przed rozpoczęciem ciszy wyborczej, mogą pozostać na swoich miejscach. Agitacja wyborcza w tym czasie zabroniona jest również w Internecie, czyli we wszystkich ogólnodostępnych (powszechnych, publicznie dostępnych) serwisach, stronach www.

W trakcie trwania ciszy wyborczej dopuszczalne jest jedynie namawianie do samego aktu głosowania (bez wskazywania na komitet lub kandydata), a więc prowadzenie kampanii profrekwencyjnej, mającej na celu udział jak największej liczby wyborców w głosowaniu.

Naruszenia ciszy wyborczej, czyli m.in. wywieszenie w czasie jej trwania plakatów, haseł, podawanie sondaży przedwyborczych, czy prowadzenie kampanii wyborczej w inny sposób, można zgłosić organom ścigania, tj. Policji i prokuraturze, służbom porządkowym właściwych jednostek administracji rządowej lub samorządowej.

Ogłoszenie wyników głosowania

Kopię protokołu każda Komisja zabezpiecza przed wpływem warunków atmosferycznych, np. deszczu lub śniegu i wywiesza w miejscu ogólnodostępnym dla zainteresowanych. Kopie protokołów powinny być wywieszone w taki sposób, aby każdy, w tym osoby także m.in. poruszające się na wózkach inwalidzkich, bez problemu mogły je odczytać.

Po przeliczeniu głosów oddanych w Okręgach, Państwowa Komisja Wyborcza sporządza protokół oraz ogłasza wyniki wyborów w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej w formie obwieszczenia.

W protokole głosowania wymienia się m.in. liczbę wyborców, którzy głosowali, liczbę głosów nieważnych z podaniem przyczyny tej nieważności, liczbę głosów oddanych na poszczególnych deputowanych.

Protokoły głosowania oraz nazwiska wybranych posłów do Parlamentu Europejskiego w całym kraju muszą zostać udostępnione na stronie internetowej PKW.